

Зарічанська Зоя Віталіївна

суддя

Господарський суд Черкаської області

Zarichanska Zoia

Judge

Commercial Court of Cherkasy Region

ORCID: 0009-0003-2302-2042

DOI: 10.25313/2520-2308-2025-10-11532

МЕЖІ СУДДІВСЬКОГО РОЗСУДУ ЩОДО ПОДОВЖЕННЯ СТРОКІВ ДЛЯ ВЧИНЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

LIMITS OF JUDICIAL DISCRETION REGARDING EXTENSION OF TIME LIMITS FOR PERFORMING PROCEDURAL ACTIONS IN COMERCIAL PROCEEDINGS

Анотація. Вступ. «Межі суддівського розсуду» та «внутрішнє переконання судді» – дефініції, які завжди викликають неоднозначне ставлення, оскільки вони не є чітко окресленими законодавчо, а відтак і не є на сто відсотків передбачуваними для учасників справи. Норми процесуального закону та суддівська практика господарських судів стосовно застосування таких норм все ж дозволяють окреслити можливі дії судді, зокрема щодо поновлення чи відмови у поновленні пропущеного процесуального строку, тобто межі суддівського розсуду при вирішенні таких питань.

Мета статті полягає у комплексному аналізі норм Господарського процесуального кодексу України, які є обмежувальними для суддівського розсуду при вирішенні питань стосовно поновлення, продовження чи надання додаткових строків учасникам справи для вчинення процесуальних дій.

Матеріали і методи: використано методи аналізу та синтезу, порівняльно-правовий для з'ясування спільних і відмінних рис різних процесуальних кодексів стосовно питання відновлення процесуальних строків; застосовано системний підхід для вивчення питання щодо встановлення господарськими судами поважності причин невчинення процесуальних дій у строк.

Результати: з'ясовано, що зумовлює можливість продовження чи поновлення пропущених процесуальних строків судом, які чинники є обмежувальними для таких дій суду; проаналізовано судову практику господарських судів різних інстанцій з питань відновлення пропущених процесуальних строків.

Перспективи: У подальших наукових дослідженнях висвітлюватимуться питання щодо прав та обов'язків суду при з'ясуванні обставин поважності для відновлення процесуальних строків, враховуючи обмежувальні приписи Господарського процесуального кодексу України. Вказане дасть змогу виявити прогалини у процесуальному законодавстві та накреслити шляхи їх заповнення.

Ключові слова: межі, суддівський розсуд, процесуальні строки, поважність причин пропуску.

Summary. Introduction. “Limits of judicial discretion” and “internal conviction of the judge” – definitions that always cause an ambiguous attitude, since they are not clearly defined by law, and therefore are not one hundred percent predictable for the participants in the case. The norms of the procedural law and the judicial practice of commercial courts regarding the application of such norms nevertheless allow us to outline the possible actions of the judge, in particular regarding the renewal or refusal to renew the missed procedural term, that is, the limits of judicial discretion when deciding such issues.

The purpose of the article is a comprehensive analysis of the norms of the Economic Procedural Code of Ukraine, which are restrictive for judicial discretion when resolving issues related to the renewal, extension or granting of additional terms to the parties to the case for taking procedural actions.

Materials and methods. Methods of analysis and synthesis, comparative and legal, were used to clarify the common and distinctive features of various procedural codes regarding the issues of restoration of procedural terms; a systematic approach was applied to study the issue of establishing by commercial courts the validity of the reasons for not taking procedural actions within the time limit.

Results. It has been clarified what determines the possibility of extending or renewing the missed procedural terms by the court, and what factors are limited for such actions of the court; the judicial practice of commercial courts of various instances on the issue of restoration of missed procedural terms was analyzed.

Discussion. Further scientific research will highlight issues regarding the rights and obligations of the court when clarifying the circumstances of validity for the restoration of procedural deadlines, taking into account the restrictive provisions of the Commercial Procedural Code of Ukraine. This will allow identifying gaps in procedural legislation and outlining ways to fill them.

Key words: limits, judicial discretion, procedural deadlines, validity of the reasons for the omission.

Постановка проблеми. Під час здійснення правосуддя у господарських судах виникають питання щодо необхідності збільшення строку для вчинення тієї чи іншої процесуальної дії учасником справи, внаслідок недотримання ним строку вчинення такої дії з різних причин. Під час вирішення питання щодо поновлення, продовження чи надання додаткового строку для вчинення відповідної процесуальної дії учасником справи суд має зважувати на принципи рівності та змагальності сторін, на тривалість пропущеного строку, на стадію розгляду справи, на якій учасник справи заявив про намір вчинити відповідну процесуальну дію, на поважність причини пропущення такого строку, на «розумність» нового строку в розумінні практики Європейського Суду з прав людини тощо. Такі чинники зумовлюють певний суддівський розсуд для надання нового строку чи його ненадання. У статті досліджено орієнтири для окреслення меж суддівського розсуду, якими керуються суди для вирішення таких питань.

Пропоноване до дослідження питання на сьогоднішній день є актуальним, оскільки норми процесуального закону передбачають чіткий та послідовний алгоритм дій, як суду, так і учасників справи для всебічного розгляду справи у термін, який буде вважатися достатнім для з'ясування всіх обставин справи і водночас буде нетривалим з огляду на необхідність дотримання розумного строку розгляду справи.

З одного боку суду необхідно зважати на причини, з яких учасник справи не встиг здійснити конкретну дію у зазначений строк та надати новий строк для її вчинення, якщо такі причини були невідворотними і запобігти їм учасник справи не міг. З іншого боку суд має дотримуватись загальних строків розгляду справи, адже процесуальний закон встановлює строки не тільки для учасників справи, а і для суду. Суттєве та безпідставне порушення судом строку, протягом якого має бути розглянута справа, може стати підставою для притягнення судді до відповідальності Вищою радою правосуддя.

Дотримання такого балансу суддею під час вирішення справи у питаннях продовження чи поновлення строків учасникам справи для реалізації ними своїх процесуальних дій зумовлює певний суддівський розсуд, в якого є окреслені межі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми щодо відновлення, продовження, поновлення судом процесуальних строків були предметом розгляду у господарському судочинстві науковцями

О. М. Борщевською, Ю. О. Шекерою, у цивільному судочинстві науковцями Р. Я. Демківом, О. В. Андрійчуком, А. В. Яновицькою, у адміністративному судочинстві М. О. Сорокою, М. В. Джафаровою та ін. До прикладу Ю. О. Шекера предметом дослідження у статті «Щодо питання про додержання процесуальних строків суддями господарських судів» обрали строки у господарському процесуальному праві України, що визначені для суду стосовно вчасного та швидкого розгляду справи у строк, який встановлювався нормами процесуального кодексу [1]. Але дослідження зазначеного питання здійснювалось в контексті норм Господарського процесуального кодексу України в редакції, яка була чинна до 15 грудня 2017 року, тобто до викладення такого процесуального кодексу у новій редакції.

Водночас науковці у галузі цивільного процесу піддавали аналізу норми Цивільного процесуального кодексу України після його викладення у новій редакції, яка в питанні процесуальних строків близька за змістом до відповідних норм Господарського процесуального кодексу України.

Концепцію понять «суддівський розсуд», «внутрішнє переконання судді» досліджували такі вітчизняні науковці як А. В. Шевченко, В. В. Гевко, В. П. Сокалюк, М. Д. Савенко, І. Б. Малех, А. Ткачук. Проте їхні наукові роботи виконувались в межах цивільного, кримінального та адміністративного судочинства. До прикладу, Шевченко А. В. досліджувала випадок, коли Дисциплінарна палата Вищої ради правосуддя встановила перевищення суддею меж суддівського розсуду, а саме щодо відмови у відкритті касаційного провадження та непоновленні процесуального строку [2].

Суддівський розсуд при розгляді господарських справ в певній мірі є схожим із суддівським розсудом при здійсненні цивільного та адміністративного судочинства, проте має свої відмінності з огляду на більш домінуючий характер принципу змагальності сторін у порівнянні з іншими процесами.

Метою статті є здійснити комплексний аналіз норм Господарського процесуального кодексу України, які є обмежувальними для суддівського розсуду при вирішенні питань стосовно поновлення, продовження чи надання додаткових строків учасникам справи для вчинення процесуальних дій.

Виклад основного матеріалу. Господарський процесуальний кодекс України 15 грудня 2017 року викладено в новій редакції, в якій детально встанов-

лено порядок дій як суду, так і учасників судового процесу. Судове провадження могло здійснюватися в порядку наказного, спрощеного або загального позовного провадження в залежності від складності справи та інших чинників. У спрощеному та загальному позовному провадженні визначено, зокрема, порядок подання заяв по суті, подання доказів, зустрічного позову та здійснення інших процесуальних дій. Також визначено строки для вчинення таких процесуальних дій та наслідки пропуску строків. Так, у частині другій статті 118 Господарського процесуального кодексу України визначено, що будь-які документи, які подані після спливу строку на їх подання, мають бути залишені судом без розгляду, за винятком випадків, що визначені процесуальним кодексом. Подібні наслідки містить норма частини восьмої статті 80 Господарського процесуального кодексу України стосовно доказів, які сторона подала поза строком, визначеним законом, такі докази не враховуються при розгляді справи. Водночас існує виняток, а саме, якщо особа, подаючи їх, навела достатнє і переконливе обґрунтування обставин, які перешкоджали їй подати докази у строк. Згідно з першою та шостою частинами статті 180 Господарського процесуального кодексу України відповідач має право подати позов до позивача, зустрічний позов, задоволення якого спричинить повну чи часткову відмову у первісному позові; такий позов може бути подано відповідачем у строк, який надається для подання відзиву на позов. Наслідком порушення відповідачем строку щодо подання позову до позивача є повернення зустрічного позову.

Такі норми введені до господарського процесу задля дотримання принципу розумного строку розгляду справи, який українські суди зобов'язані виконувати в силу положень статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка визначає загальновідоме право на справедливий суд [3].

У Висновку № 6 (2004) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо справедливого суду в розумний строк та ролі судді в судових процесах з урахуванням альтернативних засобів вирішення спорів Консультативна рада зазначила, що право на справедливий суд має тенденцію до перетворення на справжнє матеріальне право громадян Європи, додержання якого гарантується ЄСПЛ та згодом національними судами, наприклад, шляхом відшкодування сторони, справа якої не була розглянута судом упродовж розумного строку [4].

Суд при розгляді справи керується принципом верховенства права (частина перша статті 11 Господарського процесуального кодексу України) [5]. Принцип верховенства права покликаний протистояти сваволі влади держави, а отже і судової влади. Тому не менш важливо, щоб приймаючи рішення, судді не зловживали своєю владою [6].

Статтею 119 Господарського процесуального кодексу України законодавець передбачив можливість поновлення та продовження процесуальних строків в разі неможливості їх дотримання, а у п'ятій частині статті 80 Господарського процесуального кодексу України передбачає можливість надання додаткового строку для подання доказів [5].

Проте така можливість залежить не тільки від волевиявлення учасника судового провадження, а і від суддівського розсуду. У зазначених нормах законодавець передбачив можливість встановлення нових строків виключно за наявності обґрунтованих та суттєвих обставин, які зумовили неможливість виконання конкретної дії у строк.

У судовій практиці відновлення пропущених процесуальних строків розуміється як право, а не обов'язок суду. Конкретні підстави пропуску процесуального строку можуть бути визнані господарським судом неповажними. У цьому випадку у відновленні процесуального строку буде відмовлено [7, ст. 84].

Крім поважності причин пропуску строку при вирішенні питання поновлення процесуального строку для здійснення відповідної процесуальної дії учасником справи важливим є також врахування судом загального строку розгляду справи, що чітко визначений Господарським процесуальним кодексом України.

Частина третя статті 177 Господарського процесуального кодексу України визначає процесуальний строк для суду, а саме для здійснення всіх підготовчих дій до розгляду справи по суті передбачається строк в шістдесят днів з дати постановлення ухвали про відкриття провадження у справі. У подальшому такий строк може бути продовжено на період не більше тридцяти днів за умови наявності обґрунтованих підстав неможливості завершення підготовчих дій у шестидесятиденний період. Ініціатором продовження може бути або сторона спору або суд. У даному випадку ми спостерігаємо достатній суддівський розсуд щодо такого продовження. Тобто суду надається право вирішувати, чи обмежуватись коротким строком підготовчого провадження, чи, в разі необхідності додаткового часу для підготовки до розгляду справи по суті, продовжити його. Водночас у даному випадку межа суддівського розсуду — це дев'яносто днів підготовчого провадження, поза межі якого норми процесуального закону не дають суду права виходити [5].

Частини перша та друга статті 195 Господарського процесуального кодексу України визначають коли і протягом якого строку має бути проведено розгляд справи по суті [5]. Так, відкриття судового засідання по розгляду справи по суті має бути здійснено судом не пізніше шестидесяти днів з дня постановлення ухвали про відкриття провадження у справі, або, в разі продовження підготовчого провадження, не пізніше дня, до якого воно продовжено. Розгляд справи по суті має бути здійснено судом протягом

тридцяти днів. Жодного права на продовження такого строку норми Господарського процесуального кодексу України не містять, що надає нам підстави вважати про відсутність суддівського розсуду щодо строку вирішення справи по суті.

Із дослідженого випливає, що для суду визначено строк розгляду справи у загальному позовному провадженні — не більше ста двадцяти днів, у зв'язку з чим суд має контролювати дотримання учасниками справи строків для вчинення ними процесуальних дій.

Ю. О. Шекера наголошує, що питання процесуальних строків щільно пов'язане із питанням дисциплінарної відповідальності суддів [1].

У пункті другому частини першої статті 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» підставою для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності визначено, зокрема, безпідставне затягування або невжиття суддею заходів щодо розгляду заяви, скарги чи справи протягом строку, встановленого законом [8].

Водночас слід зауважити, що відповідно до підпункту г) пункту першого частини першої статті 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» підставою для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності може бути порушення засад рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом, змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості [8].

Тобто суд має з одного боку дотримуватись принципів рівності та змагальності сторін у наданні ними своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості, а з іншого — не допустити затягування судового процесу. Саме ці крайнощі і визначають межі суддівського розсуду.

У питанні можливості поновлення процесуального строку чи надання додаткового строку судова практика керується здоровим глуздом і враховує необхідність дотримання присічних строків, якими, зокрема, є строки окремих стадій судового провадження і безпосередньо загальний строк розгляду справи, а також враховує необхідність надання сторонам висловитись, що є невід'ємною складовою права на справедливий суд в розумінні практики Європейського суду з прав людини та громадянина.

Борщевська О. М. вважає, що присічний строк на відновлення пропущеного строку повинен мати місце, оскільки вказане є дисциплінуючим фактором для учасників судового процесу та надає додаткові гарантії остаточності судового рішення після настання присічних строків для оскарження [7, ст. 91].

Враховуючи, що серед завдань підготовчого провадження є фінальне з'ясування предмета спору, остаточне визначення характеру спірних відносин, з'ясування кінцевих позовних вимог, визначення складу учасників судового процесу (залучення третіх осіб, заміна відповідача на належного, залучення

співвідповідача); визначення всіх заперечень щодо вимог позивача; остаточне окреслення обставин справи, які необхідно встановити або спростувати, формування доказової бази, то на нашу думку, яка співпадає із загальноприйнятою судовою практикою, заяви по суті, як і докази, мають бути подані до закінчення підготовчого провадження.

Така практика формується господарськими судами першої інстанції України. До прикладу, Господарським судом міста Києва не надано додатковий строк для прийняття доказів після закриття підготовчого провадження та не прийнято такі докази до розгляду [9].

Подання доказів за нинішніми правилами господарського процесу варто розглядати не лише як обов'язок сторін, а і як їхнє право [10], тому неподання доказів є відповідальністю сторони у справі. Так, враховуючи принцип диспозитивності, рішення у справі вважається ухваленим законно і справедливо на підставі тих доказів, що сторони надали суду.

Найбільш строгим підходом характеризується позиція судів першої інстанції, що у подальшому підтримується судами вищих інстанцій, стосовно поновлення/продовження строку на подання зустрічного позову.

Заявлення зустрічного позову може бути здійснено у строк для подання відзиву. Слід враховувати, що прийняття зустрічного позову не зумовлює початок розгляду справи по суті, водночас його прийняття передбачає необхідність подати учасникам справи всі заяви по суті щодо нього (відзив, відповідь на відзив та заперечення на відповідь на відзив). Вказане, в разі поновлення строку для подання зустрічного позову, який суттєво пропущений, зумовлюватиме більш тривалий розгляд справи, що може спричинити порушення судом строку розгляду справи, визначеного нормами статей 177, 195 Господарського процесуального кодексу України [5].

Визначення питання поважності причин пропуску процесуального строку законодавець передав на суддівський розсуд, не зазначивши критеріїв визначення такої поважності. У кожному конкретному випадку суд самостійно визначає, чи є така причина пропуску процесуального строку поважною.

Деякі процесуалісти до причин, що беруться до уваги судом при вирішенні питання про відновлення процесуального строку, відносять важкий збіг обставин, несвочасне сповіщення про необхідність вчинити певну процесуальну дію, затримку в отриманні пошти [7, ст. 91].

У Рішенні у справі «ТОВ «ФРІДА» проти України» (Заява № 24003/07) Європейський Суд з прав людини зазначив, що застосовуючи процесуальні норми, національні суди повинні уникати як надмірного формалізму, який може вплинути на справедливість провадження, так і надмірної гнучкості, яка призведе до анулювання вимог процесуального законодавства [11].

У постанові Верховного Суду від 23.09.2025 у справі № 922/622/20 [12] аналізувалось питання правильності висновку суду апеляційної інстанції щодо неприйняття доказу та клопотання про призначення експертизи, які не подано до суду першої інстанції. Верховний Суд звернув увагу на норму частини третьої статті 269 Господарського процесуального кодексу України, відповідно до якої докази, які не були подані до суду першої інстанції, приймаються судом лише у виняткових випадках, якщо учасник справи надав докази неможливості їх подання до суду першої інстанції з причин, що об'єктивно не залежали від нього. У зв'язку з чим Верховний Суд визначив перелік умов, обов'язкова наявність яких може зумовити прийняття доказів апеляційним судом. До таких умов належать: винятковий випадок; незалежні від сторони обставини, що зумовили неподання стороною доказів суду першої інстанції; тягар доказування існування таких обставин покладається на сторону, що подає докази. У даній справі Верховний Суд встановив, що стороною не доведено, що неможливість надання суду першої інстанції доказів є винятковим випадком.

У постанові від 20.05.2025 у справі № 904/4054/23 [13] Верховний Суд, аналізуючи поважність причини пропущення процесуального строку у зв'язку з невиходом звільненого працівника тривалий час на зв'язок, зазначив, що норми процесуального кодексу не пов'язують право суду поновити строк тільки з конкретним колом обставин. Водночас поважними причинами можуть визнаватись тільки ті обставини, що є об'єктивно непереборними, незалежними від волевиявлення сторони та пов'язані з дійсними істотними перешкодами чи труднощами для вчинення процесуальної дії. Питання про обґрунтованість поважності обставин, за яких відбулось пропущення строку, суд вирішує за своїм внутрішнім переконанням, основою якого має бути повне, всебічне, об'єктивне вивчення доказів, що подані на підтвердження таких обставин. Дослідивши такі докази, Верховний Суд встановив, що неможливість подання доказів у визначений строк через те, що звільнений працівник не виходив тривалий час на зв'язок, не є обґрунтованими підставами поважності пропуску строку, оскільки не мають об'єктивного характеру, а перебувають у площині відповідальності позивача за організацію власної господарської діяльності.

У постановах від 24.09.2025 у справі № 920/1061/23(920/34/25) [14], від 09.09.2025 у справі № 910/5237/25 [15], від 27.08.2025 у справі № 927/50/25 [16] Верховний Суд погодився із позиціями судів попередніх інстанцій щодо відсутності поважних причин для поновлення строку на подання зустрічного позову.

Так, у справі № 920/1061/23(920/34/25) [14] скажником зазначались такі причини, що на його думку є поважними для поновлення строку подання зустріч-

ного позову: безперервний догляд скажника за хворою матір'ю, яка потребує такого догляду за станом здоров'я; обставини введення воєнного стану у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України; місцезнаходження скажника на території можливих бойових дій, де постійно оголошуються повітряні тривоги.

У справі № 910/5237/25 [15] скажник зазначав про перебування керівника товариства у відпустці протягом строку для подання відзиву і, відповідно, зустрічного позову. Суди встановили, що на час відпустки керівника товариства було призначено особу, яка виконувала обов'язки керівника, а отже могла надати розпорядження адвокату на підготовку зустрічного позову. Крім того, встановлений судом строк подачі відзиву спливає після закінчення відпустки керівника товариства.

У справі № 927/50/25 [16] зустрічний позов подано з пропущенням процесуального строку із заявою про поновлення такого строку. Місцевий господарський суд встановив, що заява про поновлення не містить обґрунтованих пояснень щодо поважності обставин, що зумовили несвочасне подання зустрічного позову, а саме щодо неможливості його подання адвокатом відповідача у строк, встановлений судом для подання відзиву на позов, тобто в період, коли директор відповідача не перебував у відпустці, враховуючи те, що відзив був поданий представником відповідача своєчасно. Внаслідок чого суд першої інстанції, керуючись положеннями частини шостої статті 180 Господарського процесуального кодексу України, відмовив відповідачу у поновленні процесуального строку на подання зустрічного позову та повернув відповідачу його зустрічний позов без розгляду. Суд апеляційної інстанції ухвалу суду першої інстанції скасував, в обґрунтування чого послався зокрема на те, що зустрічний позов був поданий відповідачем на стадії підготовчого провадження, питання про прийняття якого вирішується судом відповідно до пункту 4 частини другої статті 182 Господарського процесуального кодексу України у підготовчому засіданні. Верховний Суд не погодився із позицією суду апеляційної інстанції, зазначивши, що суд апеляційної інстанції безпідставно послався на вищезазначені положення процесуального закону, оскільки вказана норма не визначає строків подання зустрічного позову, а стосується виключно вирішення судом питання про прийняття зустрічного позову. Ухвала суду першої інстанції про повернення зустрічного позову і відмову у поновленні строку на його подання залишена Верховним Судом в силі.

Водночас необхідно зазначити, що в більшості випадків суди першої інстанції задовольняють заяви сторін та надають додатковий строк для надання заяв по суті, надання доказів, вчинення інших процесуальних дій тоді, коли ці строки порушуються на декілька днів. Поновлення, продовження таких строків зумовлене необхідністю дотримання судом

принципу рівності та змагальності сторін. Так, до прикладу, в разі пропущення і не продовження строку для подання відзиву на позов, що матиме наслідком залишення відзиву на позов без розгляду, суд розглядатиме справу за відсутності заперечень щодо предмета спору відповідача, які, відповідно до статті 161 Господарського процесуального кодексу України, можливо викласти виключно в заяві по суті — відзиві на позов [5]. У деяких випадках вказане призводить до неправильного вирішення спору, оскільки не дотримується принцип змагальності сторін і суд розглядає спір, враховуючи лише позицію позивача.

Перевірка обґрунтованості задоволення таких клопотань здійснюється судами вищих інстанцій тільки в разі оскарження процесуальних рішень суду першої інстанції іншою стороною разом з рішенням суду, ухваленим по суті справи. Вказане впливає зі змісту пункту дев'ятого частини першої статті 255 Господарського процесуального кодексу України, відповідно до якого підлягають оскарженню окремо від рішення в апеляційному порядку ухвали про відмову поновити або продовжити пропущений процесуальний строк [5]. Водночас ухвали про поновлення та продовження процесуальних строків не містяться в переліку ухвал, які підлягають оскарженню окремо від рішення суду. Їх оскарження може бути включено лише до апеляційної скарги на рішення суду по суті справи.

Серед причин, які визнавались судами першої інстанції поважними для поновлення/продовження строку на подання відзиву, є:

- технічна помилка, у зв'язку з якою відзив на позовну заяву було спрямовано до іншого господарського суду в межах строку на надання відзиву, тоді як до належного суду відзив подано із пропуском сім днів [17];
- необхідність здійснення адвокатом адвокатських запитів для формування правової позиції по справі, клопотання про продовження строку для подання відзиву задоволено судом та продовжено такий строк на чотири дні [18];
- здійснення відповідачем моніторингу поштової кореспонденції та Електронного кабінету один раз на тиждень, у зв'язку з чим відповідач пізно дізнався про відкриття провадження у справі; подальша необхідність адвокату, з яким щойно укладено договір про надання правової допомоги ознайомитись з матеріалами справи з метою формування позиції по цьому спору та підготовки відзиву на позовну заяву, пропуск строку на подання відзиву на позов становив три дні [19];
- отримання адвокатом ордеру після спливу строку на подання відзиву, пропуск строку на подання відзиву становив дванадцять днів [20];

- укладення з адвокатом договору про надання правової допомоги також після спливу строку на подання відзиву, пропуск строку на подання відзиву становив близько п'ятнадцяти днів [21].

Суди першої інстанції під час вирішення питання поважності причин неподання доказів у строк, визначений частинами другою та третьою статті 80 Господарського процесуального кодексу України враховували такі обставини обґрунтованими для надання додаткового строку на подання доказів: необхідність отримання доказу від організації, до якої здійснено запит [22]; пізні отримання доказів від іншої особи [23]; зміна обставин, що підлягають доказуванню [24] тощо.

Непоновлення строку за наявності «справді вагомих причин» є порушенням статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [2].

Водночас свідоме порушення правових норм, чи помилкове їх застосування, є складовою внутрішнього переконання судді, яке потім матеріалізується в судовому рішенні та піддається оцінці за критерієм законності й справедливості як сторонами процесу, так і сторонніми спостерігачами [25].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Суддівський розсуд у вирішенні питань щодо надання нового строку учасникам справи для вчинення тієї чи іншої процесуальної дії не є безмежним та не може бути свавільним, оскільки існують певні межі, які опосередковано відображені в Господарському процесуальному кодексі України і досвідчений суддя з ними обізнаний та не виходить за їх рамки. Норми Господарського процесуального кодексу України передбачають послідовний та передбачуваний алгоритм дій, як для суду, так і для учасників справи. Невчинення певної процесуальної дії учасником справи у визначений строк передбачає негативні наслідки для такого учасника, як то залишення без розгляду заяви по суті, неприйняття доказів тощо. Сформована судова практика господарських судів в Україні стосовно питання визначення поважності причин пропуску процесуальних строків змушує учасників справи здійснювати відповідні процесуальні дії вчасно, тобто примушує їх до дисциплінованості, обізнаності не тільки зі своїми процесуальними правами, а і з обов'язками. Вказане є суттєвим здобутком правової культури як правників, так і учасників справи в господарському процесі, які не є юристами, оскільки вони не звільняються від обов'язку дотримання процесуальних строків. На нашу думку, такий здобуток є наслідком належного застосування і дотримання норм впровадженого у новій редакції Господарського процесуального кодексу України.

Література

1. Шекера Ю. Щодо питання про додержання процесуальних строків суддями господарських судів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 4, Т. 1. С. 154–157.
2. Шевченко А. В. Суддівський розсуд і суддівське свавілля: межі дозволеного та відповідальність за їх порушення. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. (3). С. 111–120. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/305> (дата звернення: 14.10.2025).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 14.10.2025).
4. Висновок № 6 (2004) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо справедливого суду в розумний строк та ролі судді в судових процесах з урахуванням альтернативних засобів вирішення спорів, схвалений на 5 засіданні КРЄС (Страсбург, 22–24 лист. 2004 р.), документ № ССЄ (2004), ор. 6. URL: https://court.gov.ua/userfiles/visn6_2004.pdf. (дата звернення: 04.10.2025).
5. Господарський процесуальний кодекс України від 06 лист. 1991 р. № 1798-XII (в редакції станом на 14.10.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/ed20250828#Text>. (дата звернення: 14.10.2025).
6. Нецька Л. Принцип верховенства права у господарському судочинстві. *Міжнародні наукові конференції Юридичного факультету, ##plugins.citationFormat.abnt.location##*, jul. 2023. URL: <https://conference.nau.edu.ua/index.php/TL/bezpeka/paper/view/10049/8160> (дата звернення: 04.10.2025).
7. Борщевська О. Строки у господарському судочинстві: монографія. Одеса, 2017. 230 с.
8. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02 червня 2016 р. № 1402-VIII (в редакції станом на 14.10.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 14.10.2025).
9. Рішення Господарського суду міста Києва у справі № 910/5724/25 від 17.09.2025. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130342442>. (дата звернення: 14.10.2025).
10. Нецька Л., Дячишин М. Актуальні питання доказів та доказування у господарському процесуальному праві. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. Київ : НАУ, 2023. № 2(67). С. 181–188.
11. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «ТОВ «ФРІДА» проти України» (Заява № 24003/07). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c83#Text (дата звернення: 14.10.2025).
12. Постанова Верховного Суду від 23.09.2025 у справі № 922/622/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130529170> (дата звернення: 14.10.2025).
13. Постанова Верховного Суду від 20.05.2025 у справі № 904/4054/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127743286> (дата звернення: 14.10.2025).
14. Постанова Верховного Суду від 24.09.2025 у справі № 920/1061/23(920/34/25). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130493404> (дата звернення: 14.10.2025).
15. Постанова Верховного Суду від 09.09.2025 у справі № 910/5237/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130096740> (дата звернення: 14.10.2025).
16. Постанова Верховного Суду від 27.08.2025 у справі № 927/50/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129853544> (дата звернення: 14.10.2025).
17. Ухвала Господарського суду Полтавської області від 02.10.2025 у справі № 910/10174/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130680829> (дата звернення: 14.10.2025).
18. Ухвала Господарського суду Харківської області від 02.10.2025 у справі № 922/3139/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130681041> (дата звернення: 14.10.2025).
19. Ухвала Господарського суду Харківської області від 30.09.2025 у справі № 922/3181/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130643587> (дата звернення: 14.10.2025).
20. Ухвала Господарського суду Одеської області від 24.09.2025 у справі № 916/3368/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130492856> (дата звернення: 14.10.2025).
21. Ухвала Господарського суду Дніпропетровської області від 16.09.2025 у справі № 904/4459/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130229457> (дата звернення: 14.10.2025).
22. Ухвала Господарського суду Харківської області від 23.09.2025 у справі № 922/3239/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130456186> (дата звернення: 14.10.2025).
23. Ухвала Господарського суду Хмельницької області від 22.09.2025 у справі № 924/1351/20(924/699/20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130377329> (дата звернення: 14.10.2025).
24. Ухвала Господарського суду Чернігівської області від 22.09.2015 у справі № 927/584/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130409422> (дата звернення: 14.10.2025).
25. Гевко В. В. Формування внутрішнього переконання судді на засадах незалежності та безсторонності. *Наукові праці МАУП. Серія Юридичні науки*. Київ : МАУП, 2018. № 2 (56). С. 24–32.

References

1. Shekera Yu. Shchodo pyttannya pro doderzhannia protsesualnykh strokiv suddiamy hospodarskykh sudiv. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu*. 2015. Vyp. 4, T. 1. P. 154–157.
2. Shevchenko A. V. Suddivskyi rozsud i suddivske svavillia: mezhi dozvolenoho ta vidpovidalnist za yikh porushennia. *Visnyk kryminalnogo sudochynstva*. 2018. (3). S. 111–120. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/305>
3. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod (z protokolamy) (Ievropeiska konventsiiia z prav liudyny). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
4. Vysnovok № 6 (2004) Konsultatyvnoi rady yevropeiskykh suddiv do uvahy Komitetu Ministriv Rady Yevropy shchodo spravedyvoho sudu v rozumnyi strok ta roli suddi v sudovykh protsesakh z urakhuvanniam alternatyvnykh zasobiv vyrishennia sporiv, skhvalenyi na 5 zasidanni KRIeS (Strasburh, 22–24 lyst. 2004 r.), dokument № CCJE (2004), or. 6. URL: https://court.gov.ua/userfiles/visn6_2004.pdf
5. Hospodarskyi protsesualnyi kodeks Ukrainy vid 06 lyst. 1991 r. № 1798-XII (v redaktsii stanom na 14.10.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/ed20250828#Text>
6. Netska L. Pryntsyp verkhovenstva prava u hospodarskomu sudochynstvi. *Mizhnarodni naukovi konferentsii Yurydychnoho fakultetu, ##plugins.citationFormat.abnt.location##*, jul. 2023. URL: <https://conference.nau.edu.ua/index.php/TL/bezpeka/paper/view/10049/8160>.
7. Borshchevska O. Stroky u hospodarskomu sudochynstvi: monohrafiia. Odesa, 2017. 230 p.
8. Pro sudoustrii i status suddiv: Zakon Ukrainy vid 02 chervnia 2016 r. № 1402-VIII (v redaktsii stanom na 14.10.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
9. Rishennia Hospodarskoho sudu mista Kyieva u spravi № 910/5724/25 vid 17.09.2025. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130342442>
10. Netska L., Diachyshyn M. Aktualni pyttannya dokaziv ta dokazuvannia u hospodarskomu protsesualnomu pravi. *Naukovi pratsi Natsionalnogo aviatsiinoho universytetu. Serii: Yurydychni visnyk "Povitriane i kosmichne pravo"*. Kyiv: NAU, 2023. № 2(67). S. 181–188.
11. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi "TOV "FRIDA" proty Ukrainy" (Zaiava № 24003/07). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c83#Text
12. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 23.09.2025 u spravi № 922/622/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130529170>
13. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 20.05.2025 u spravi № 904/4054/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127743286>
14. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 24.09.2025 u spravi № 920/1061/23(920/34/25). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130493404>
15. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 09.09.2025 u spravi № 910/5237/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130096740>
16. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 27.08.2025 u spravi № 927/50/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129853544>
17. Ukhvala Hospodarskoho sudu Poltavskoi oblasti vid 02.10.2025 u spravi № 910/10174/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130680829>
18. Ukhvala Hospodarskoho sudu Kharkivskoi oblasti vid 02.10.2025 u spravi № 922/3139/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130681041>. (data zvernennia: 14.10.2025).
19. Ukhvala Hospodarskoho sudu Kharkivskoi oblasti vid 30.09.2025 u spravi № 922/3181/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130643587>. (data zvernennia: 14.10.2025).
20. Ukhvala Hospodarskoho sudu Odeskoi oblasti vid 24.09.2025 u spravi № 916/3368/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130492856>. (data zvernennia: 14.10.2025).
21. Ukhvala Hospodarskoho sudu Dnipropetrovskoi oblasti vid 16.09.2025 u spravi № 904/4459/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130229457>
22. Ukhvala Hospodarskoho sudu Kharkivskoi oblasti vid 23.09.2025 u spravi № 922/3239/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130456186>
23. Ukhvala Hospodarskoho sudu Khmelnytskoi oblasti vid 22.09.2025 u spravi № 924/1351/20(924/699/20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130377329>
24. Ukhvala Hospodarskoho sudu Chernihivskoi oblasti vid 22.09.2025 u spravi № 927/584/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130409422>
25. Hevko V. V. Formuvannia vnutrishnoho perekonannia suddi na zasadakh nezalezhnosti ta bezstoronnosti. *Naukovi pratsi MAUP. Serii Yurydychni nauky*. Kyiv: MAUP, 2018. № 2 (56). S. 24–32.